

**ОПШТЕЖИЋЕ
КАО ОТКРОВЕЊЕ СЛАВЕ ЦАРСТВА
БОЖИЈЕГ КОЈЕ ДОЛАЗИ**

*Јеромонах Лука,
манастир Григоријайџ, Света Гора Аџонска*

**УСТРОЈСТВО МОНАШКОГ ЖИВОТА
ПРЕМА ПРАКТИЧНОМ УЧЕЊУ
БЛАЖЕНОПОЧИВШЕГ ИГУМАНА
АРХИМАНДРИТА ГЕОРГИЈА КАПСАНИСА**

Позив Организационог одбора да беседим на горе наведену тему заснован је на монахољубивом настројењу. Православно општежитељно монаштво била је и визија блаженопочившег оца Пајсија, игумана Светог манастира Хиландара и потоњег старца овог Светог манастира, Преподобног Прохора Пчињског. Благодарим Преосвећеном Епископу врањском г. Пахомију што ми је указао част овим позивом. Изнад свега, благодарим Господу што у ове наше тешке дане још увек постоји горућа искра љубави према Богу, која се распламсава иницијативама попут ове данашње.

Позван сам да говорим о учењу нашег блаженопочившег игумана, архимандрита Георгија Капсаниса, у вези са тим како треба да буде устројен монашки живот у једном православном општежитељном манастиру. Прихватио сам труд и одговорност таквог излагања, јер је општепознато да је у наше време старац Георгије био аутентични предводник општежитељног монашког живота. Призивам његов благослов и његову помоћ свише у реализацији поменути теме, чији ће само поједини основни аспекти

бити сагледани у овом временски ограниченом приказу.

Осврћући се на православно монаштво, старац Георгије наглашава да је оно јеванђелска и црквена институција, првенствено христоцентрична, чија је главна одлика непрестано покајање, а њен основни циљ – благодатно обожење монаха. Он бележи: „Монах обећава да својим животом следи узак и тескобан пут покајања. Одваја се од световних ствари, како би постигао једино што жели: да умре старом животу и живи оним новим, који му Христос нуди унутар Цркве. Савршеном покајању монах тежи непрестаним подвигом, бдењем, постом, молитвом, одсецањем своје воље и послушношћу старцу без расуђивања. Свим овим он приморава себе да одбаци сопствену егоистичну вољу и да заволи вољу Божију /.../ У порођајним трудовима покајања полако се рађа нов и по Богу човек.”¹

На тој основи устројили су општежитељно монаштво Свети Василије Велики, Свети Теодор Студит, Свети Атанасије Атонски и у северним крајевима – Свети Пајсије Величковски. На грчком тлу обновио га је Свети Нектарије Егински, онако како су га претходно сачували и Светогорски добродетељни оци 18. и 19. века. На ове Свете оце старац Георгије се често позивао у својим чланцима и излагањима на монашким скуповима, кад год је говорио на тему монаштва.

О црквеном карактеру православног монаштва отац Георгије пише: „Дрво православног монаштва непрестано храни Цркву. Православно монаштво није изнад или изван Цркве. Оно живи што је могуће активније

1 *Εὐαγγελικός Μοναχισμός, στό „Ὁρθόδοξος Μοναχισμός καί Ἅγιον Ὄρος”, 1998, 14.*

Тајну Цркве и због тога 'успокојава' Цркву."² Такође пише: „Монаштво није установа страна Цркви, већ тело од њеног тела, израз посебног аскетског усмерења, света институција проистекла из Јеванђеља Христовог и свете утробе Цркве.”³

Православни општежитељни манастир, према старцу Георгију, одржава се и живи христоцентрично, јер је центар манастирског живота и центар живота сваког монаха – Христос. Очигледно је да целокупна организација манастирског живота помаже монаху да живи за Христа и сједињује се са Њим. Овај узвишени циљ постиже се захваљујући трезвеноумном и исихастичком карактеру православног монаштва. У вези са тим старац напомиње: „Трезвеноумље и исихазам карактеристични су и за живот манастира Мале Азије и Цариграда. То је видљиво из живота и списа Преподобних Симеона Новог Богослова и Никите Ститата /.../ Али и предводници монашког живота, Свети Атонски оци, дали су монашкој заједници Свете Горе исихастичко-трезвеноумни карактер, јер су и сами били исихасте и трезвеноумни мужеви. Свети Никодим Светогорац пише о Преподобном Атанасију Атонском: 'Као други Мојсије, попео се на Свети Атон као на другу Синајску Гору, те ушавши у неприступни облак созерцања, примио је богописане таблице образаца, правила и учења' – колико за општежитељни живот монаха, толико и за анђелску службу у Цркви – 'и предао их свим оцима Свете Горе'". Из житија Светог Атанасија Атонског и његових духовних завештања које је оставио својим

2 *Τὰ χαρακτηριστικά τοῦ Ὁρθοδόξου Μοναχισμοῦ*, период. „Ὁ Ὁσιος Γρηγόριος”, теῦχ. 23/1998.

3 *Ὁ ρόλος τοῦ Ὁρθοδόξου μοναχισμοῦ στὴν μακραινὼνα Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας*, период. „Ὁ Ὁσιος Γρηγόριος”, теῦχ. 26/2001.

ученицима, чини се да практичне заповести свакодневног општежитељног живота имају за циљ очишћење монаха од самољубља и осталих страсти. Ова завештања очувала су се, благодаћу Божијом, све до данас у светогорским манастирима. Одвајање од световних брига, послушност, нестицање, братољубље, ревност за појање у цркви и за послушања, трпљење у тешкоћама манастирског живота – основне су врлине, које ослобађају општежитељног монаха од самољубља и егоцентричности, уводећи га у први стадијум тиховања.⁴

Како дакле, по блаженопочившем старцу Георгију, треба бити устројен живот у једном општежитељном манастиру, тако да доприноси сједињењу монаха са Христом и његовом обожењу?

Навешћемо неколико основа на којима се углавном, према старцу Георгију, темељи монашки живот:

1) Заједнички живот у Христу

Заједничко власништво монаха и њихов заједнички у Христу живот чини општежитељни живот простором љубави и слободе. У једном чланку, старац наглашава: „Устројство манастира засновано је на љубави, по примеру првих хришћанских заједница у Јерусалиму. Као што је то случај са Христом и дванаестицом апостола и са првим хришћанима, тако и монаси имају заједничку имовину и заједнички живот у Христу. За игумана ништа није важније од једног новог искушеника. Нико не поседује новац којим би могао самовољно да располаже, осим оног који га узима по благослову игумана за конкретну

⁴ *Ἡ νηπτικός καί ἡσυχαστικός χαρακτήρ τοῦ Ὁρθοδόξου Μοναχισμοῦ*, период. „Ὁ Ὅσιος Γρηγόριος”, 29/2004, 67, 70–72.

потребу. Заједничка имовина, једнакост, праведност, међусобно поштовање и жртва једног за све и свих за једнога уздижу општежитељни живот у простор истинске љубави и слободе.”⁵ У вези са правим заједништвом које се развија у једном општежитељном манастиру, старац се позивао на „Подвижничке уставе” Светог Василија Великог, где Светитељ пише да је из општежића „одстранено власништво над имовином; из кога је протерана супротност мишљења; у коме је у корену сасечен сваки немир, расправе и свађе; у коме је све заједничко – и душе, и мишљења, и телесне снаге, и оно што је неопходно за исхрану и одржавање тела; у коме је заједнички Бог, заједничко задобијање побожности, заједничко спасење, заједнички су подвизи, заједнички напори, заједнички венци; у коме многи чине једног и где нико није сам, већ се налази међу многима /.../ Љубав слободне потчињава једне другима.”⁶

Заједнички живот практично подразумева подвиг послушности, а она није сама по себи разумљива, пошто је наша природа оболела и тежи независности и самовласности. Послушност значи превазилажење старог човека. Идиоритмија је одраз сопствене воље, небратољубља, егоцентричности, самољубља, а све то монаха измешта из општежитељног поретка и са пута смирења. Старац је често подсећао да је послушност темељ монашког живота. „Не свака послушност, већ она која успокојава старца”, наглашавао је. Послушни монах се освећује, јер подражава Христа, Који је постао *ὑποσπουδαν*

5 *Εὐαγγελικός Μοναχισμός*, στό „Ὁρθόδοξος Μοναχισμός καί Ἅγιον Ὅρος”, 1998, 19–20.

6 Свети Василије Велики, „Подвижнички устави”, у *Τραῖον ἰεωαν-ἥελσκοῖ ὑοδωῖα* (Света Гора Атонска: Манастир Хиландар, 1999), 289.

*до смрти*⁷. Послушност доноси смиреноумље, умирење помисли и молитву. Непослушност изазива пометњу мисли и неред. На братском синаксису (6. 9. 2004) старац је говорио: „Ако монах поверује својој помисли, а не помисли свог старца, он није монах. Готов је; то је његова смрт. Ако поверује својој помисли, више није послушан. Осуђује старца и не дозвољава да старац њему суди. А дошли смо у манастир да би нама судио старац, не да бисмо ми судили њему. Онај који има послушност спасава се и освећује. У супротном, он је један промашен монах – он је мирјанин у раси, а не монах.” Свакако, и она послушност која се извршава, али без слободе и љубави, не помаже суштински, јер код монаха изазива умор, а умор – одустајање или противљење, и тако монаху бива на терет.

Примање новог члана у братство претпоставља искуство и велику љубав игумана. Циљ је да се нови члан прикључи заједници слободно, без икаквог спољашњег или унутрашњег, психолошког притиска, имајући као једини мотив љубав према Христу, односно чежњу за покајањем и спасењем. У једној беседи, нарочито посвећеној овој теми, старац је рекао: „Љубав са којом братство прима монашког кандидата обавезује на преиспитивање главних чињеница о његовој личности. Ако је кандидат први пут дошао у манастир, можда је у питању проблематична личност и могуће је да нема предиспозиција да подигне крст монашког живота. Одушевљење због доласка новог члана у заједницу не треба да умањи обазривост, озбиљност и разборитост са којом треба испитати сваки случај новодошавшег испушеника”. И још: „Слободан избор посвећења монаштво осигуран је

7 Фил. 2, 8.

онда када се кандидат не само директно или индиректно не притиска да следи монашки живот, већ и када му на одговарајући начин опитни духовници и старци помогну да преиспита своје мотиве, да нису можда нездрави.” Старац томе додаје, посебно наглашавајући: „Кандидата за монаха старац руководи да /.../ спозна своје праве мотиве /.../, треба му помоћи да достигне (то јест, да има као мотив) /.../ божанску љубав.”⁸

У заједничком животу братства, важна улога припада заједничкој трпези, која је у светогорским општежићима углавном ујутру, по завршетку Божанске Литургије и поподне, после Вечерње службе. Старац је сматрао за основну дужност монаха да учествује у заједничкој трпези, јер се тиме изражава смиреноумље и љубав према браћи. Одсуствовање са заједничке трпезе без озбиљног разлога, дакле када оно бива из непоштовања труда братије која кувају и постављају трпезу, одражава егоцентричност и самољубље. Манастирска трпеза није просто „време јела”, већ време током којег се остварује и учвршћује јединство братства, као што су хришћани из првих апостолских времена на „агапама” неговали љубав и братољубље.

Како би се развијала заједница љубави међу браћом, старац је установио и редовне синаксисе братства, најчешће недељом поподне. На једном од њих (6. 9. 2004), говорио је: „Овде у манастиру, благодаћу Божијом, окупљени смо на Божанским Литургијама и службама. Рекох, међутим – хајде да се и сваке недеље сви саберемо, да бисмо се видели, да бисмо осетили како смо

8 *Ἡ ὑποδοχή καί ἡ ἐν ἀγάπῃ ἀφομοίωσις ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος τοῦ προσερχομένου δοκίμου μοναχοῦ, ὁμιλία σέ Μοναστικό Συνέδριο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Μεγάρων καί Σαλαμίνος, 24. 9. 1998.*

једна породица, једно тело, једно братство и да духовно заједничаримо једни са другима. Тиме се и старцу даје прилика да оцима упути неколико речи, према заповести црквених Отаца, који поручују игуманима да једном или двапут недељно поучавају монахе.”

Заједнички живот у Христу састоји се из узајамне љубави и братољубља. Када је блаженопочивши старац предавао игуманско жезло свом наследнику, изговорио је гануто следеће речи: „Желим јединство и молим се Богу да га одржи и након мог одласка са овог света, или колико будем живео а да нисам игуман, јер од тог јединства првенствено зависи наше спасење. Ако имамо љубави међу собом, спасићемо се. Ако немамо љубави међу собом, нећемо се спасити. Дакле, треба да престанемо да гледамо један на другога као на супарника, зато што имамо нешто од раније /.../ Сложно братство личи на Рај, а несложно братство на пакао. Зато, оци, потрудимо се да очувамо јединство. Благодаћу Божијом, иако грешан и недостојан, ја вам предајем братство које је сложно. Чувајте то. Ако у манастиру буду постојале поделе, одговорност ће бити на вама, јер вам ја нисам предао разједињено братство. Предао сам вам, и предајем вам сложно братство, и желим, молим вас, молим се Богу и дајем вам савет да се по цену сваке жртве трудите да братство очувате јединственим. Нека центар буде Христос, игуман нека руководи и настоји да успокојава братију, а читава братство да живи са Христом, за Христа и у Христу.”⁹

⁹ *Τελευταίες ύποθήκες τοῦ Γέροντός μας*, период. „Ὁ Ὅσιος Γρηγόριος”, τεύχ. 39/2014, 11–15.

2) Заједничко свето богослужење

У свом чланку о светом богослужењу на Светој Гори, старац Георгије каже да „на божанском богослужењу монах изражава жељу за преображењем себе у новог човека, као и преображење света у нову твар, пошто му се на светим службама нуди нови живот у Христу. Полазећи од богослужења у храму, читав његов живот треба да постане богослужење, дакле принос Богу и заједница са Богом. Тако, целокупан подвиг монаха ради очишћења од страсти, непрекидне молитве, послушности, девствености, сиромаштва и гостољубља – постаје служење Богу.”

Старчев практични савет монасима у општежићу био је да са вољом хитају на свакодневна богослужења, да од почетка присуствују Полуноћници, да не излазе из храма без велике потребе, да избегавају сувишне разговоре и усредсређују свој ум на речи богослужења. О спокојству које монах осећа на служби, старац бележи: „Служећи Богу у храму, монах нема потребу да гледа на сат, када ће се завршити служба. Не жури му се, јер он нема ничим узвишенијим нити значајнијим да се бави од богослужења /.../ Свето богослужење се за Цркву и светогорског монаха не одвија ужурбано, већ зналачки, доследно, пажљиво, организовано и сагласно правилима типика.”

Послушност типикару и манастирском типикару уноси мир у храм, док произвољност и тврдоглавост стварају неред на светом богослужењу, као и у заједничком животу. У вези са тим, старац пише: „Поштовање правила служи и другим духовним циљевима. Оно одражава и развија послушност монаха Предању и одредбама Цркве, помажући им да себе поставе испод и унутар Цркве, а не изнад ње. Поштовањем правила се такође осигурава добар поредак у храму, као и слога и јединство

заједнице која учествује у богослужењу.” Истинско уче-
шће на светом богослужењу ипак не значи робовање
формализму. Старац то овако појашњава: „Начин на који
се изражава служба Богу јесте заједнички, али нема исту
форму. У заједничком пространству богослужења, сваки
монах изражава се лично. У јединству постоји слобода.
Мислим да је то резултат аутентичности вере и црквеног
живота монаха.”¹⁰

Заједничко свето богослужење не значи да током
преосталог времена дана и ноћи монах не слави Бога.
„И после отпуста на служби, монах живи богослужбено.
Читав његов живот у манастиру, послушање које обавља,
трпеза, молитва, ћутање и одмор, његов однос према бра-
тији и примање гостију приносе се као Литургија Светој
Тројици. Архитектура манастира потврђује ову реалност:
све почиње од главног храма и Свете Трпезе у њему, и
све се тамо враћа. Ходници, келије, све упућује на храм.
Читав живот приноси се Богу и постаје богослужење.”¹¹

Целодневно служење Богу наставља се превасходно
подвигом изговарања Исусове молитве, током које монах
чува свој ум чистим од демонских напада, стражи над
покретима срца и освећује свакодневни живот, посвећу-
јући га Христу. Старац је препоручивао умну молитву како
монасима, тако и мирјанима поклоницима. Монасима је
саветовао да се повлаче у своје келије, обично након Пове-
черја, да прочитају нешто из подвижничких дела Светих
отаца, како би им се загрејало срце, и да један део ноћи
посвећују молитви: „Госпoде Исусе Христе, помилуј ме

10 *Ἡ Θεία Λατρεία στό Ἅγιον Ὄρος*, στό „Ὀρθόδοξος Μοναχισμός καί Ἅγιον Ὄρος”, 78; 80–83.

11 *Εὐαγγελικός Μοναχισμός*, στό „Ὀρθόδοξος Μοναχισμός καί Ἅγιον Ὄρος”, 1998, 17.

грешног.” Увек је, наравно, подсећао монахе да не изоста-
вљају своје дневно молитвено правило, то јест неопходну
свакодневну количину бројаница и метанија. Говорио је:
„Пре свега обавите ваше правило, а потом све друго. Ако
сте уморни, не занемарујте правило; извршите пола или
трећину од њега. У сваком случају, урадите бар нешто.”

3) Послушања

Монах се не само занима послушањем, већ се и осве-
ћује. То освећење остварује се двојако: прво – кроз љубав
коју монах изражава, приносећи себе као жртву бра-
тији општежића; и друго – када свакодневним учешћем
у разноврсним послушањима спознаје своје слабости,
продубљује самоспознају, увиђа потребе и тешкоће бра-
тије и тако „проширује” своје срце. Према светогорском
типичу, послушања се додељују монасима на почетку
сваке године. Блаженопочивши старац Георгије пошто-
вао је тај типик. Ослушкивао је какво би послушање
сваки монах желео да обавља током предстојеће године
и настојао је да искористи његове дарове, да одговори
на његову потребу или му снисходи у слабости, осим
уколико заједничко добро целог братства није изиски-
вало нешто другачије. „Овде у манастиру”, говорио је
на синакису братства, „имамо два добра правила, која
смо наследили од старијих отаца. Прво од њих налаже
да ниједан брат не захтева послушање, јер ће упасти у
искушење. Једна је ствар да се каже старцу: ’Мислим
да ми леже та и та послушања, па ако мислите да је на
корист, имајте то у виду’, а друга је да каже ’захтевам’ или
'желим', или да врши притисак на ствари, како би послу-
шање добио уз помоћ своје самовоље; тада ће сигурно

упасти у искушење. Друго правило је да нико не напушта своје послушање средином године – то су старији оци сматрали 'бацањем штита' – већ да истрпи до краја године, када ће се поново делити послушања."¹²

Старац је захтевао од монаха да ново послушање прихватају радосно и спремно, да избегавају расипништво, да послушање врше са братољубљем и пожртвованим расположењем, приносећи га Христу и братији. На једном од синаксиса братства (1. 1. 2004.) говорио је: „Старчев благослов из дубине његовог срца даје се трудољубивим оцима и онима који превазилазе своје самољубље. Јер, ако желиш да добијеш неко ситно послушање, да би се како-тако занимао, то долази од самољубља. Али ако желиш да се потрудиш за братство, онда је то из смиренумља и љубави. Овога се сећајте и после мог одласка са овога света.”

Међу многим послушањима која захтева организација једног општежитељног манастира, дочекивање и примање поклоника заузима посебно место, јер кроз њега монах проширује своју христолику љубав изван круга чланова свог братства. И поред тога, старац је настојао да се ум монаха не расејава под изговором гостољубља. Установио је поподневне синаксисе у манастиру за мирјане поклонике како би, с једне стране, свако од њих стекао корист слушајући једног монаха како им беседи о духовним питањима, а са друге, да се остали монаси не би мешали са народом.

Нека послушања одређеним монасима дају управитељске одговорности. Старац се по овом питању потврдио као разборит игуман, јер се мудро и са духовном

12 Необјављена беседа, 2003.

осетљивошћу односио према могућности да млађи монаси приме на себе управитељске позиције, а да старији и старци остану по страни. У својој „лабудовој песми” исповеда да није давао власт млађим монасима, пре него што се по годинама приближе старијима.

Мисионарска делатност је једна од дужности монаха, и то оних које је Господ посебно призвао на ово послушање. Старац је један део својих снага посветио мисионарењу – обишао је многе градове и беседио на теме православне вере и живота, а прихватио се и слања монаха-мисионара у Африку, након што га је на то охрабрио старац Пајсије Светогорац. Овај подухват захтевао је исправне организационе потезе, да не би братство претрпело штету, а да ни сами мисионари не би били угрожени. Расудљиво је бирао личности које ће се изложити мисионарским трудовима и одговарајућим опасностима, јер није добро да сваки монах фантазира и прижељкује мисионарске делатности, далеко од сигурне оградe свог манастира и сталног покрова свога игумана. Увео је правило да се мисионари редовно враћају у манастир ради обнављања својих духовних снага, исповести и излагања обављених мисионарских активности, по апостолском примеру.¹³ Сличну бригу показивао је и за јеромонахе који су излазили из манастира и исповедали по метосима или парохијама, где су позивани од стране надлежних епископа. Намера му је била да сви буду духовно безбедни, на путу спасења.

13 Види: Гал. 2, 2.

4) Православно вероисповедање

Ова основа осмишљава три претходне основе, обједињујући их у један јединствени и непоколебљиви темељ, а то је – искуство прве апостолске заједнице.¹⁴ Разматрајући улогу православног монаштва, старац се позива на Светог Јована Лествичника, који саветује пастира општежића: „Остављај својим синовима наслеђе бестрасне вере и побожних догмата”¹⁵, и примећује: „Имајући искуство Живог и Истинитог Христа, монаси су били и остали нарочито осетљиви према свакојаким покушајима кривотворења вере. Наравно, учитељи вере су епископи и пастири у свету. Монаси се препознају као исповедници вере, кад год се вера налази у опасности /.../ Завештање које су велики Оци пустиње оставили монасима садрже првенствено доследно чување и исповедање православне вере. Преподобни исповедник Харитон изразио је то на посебан начин: ’Прво, дакле, нека имају здраву веру и сигурно ни у какву опасност неће упасти. Онда и живот бива чист.’¹⁶ /.../ Црквена историја предаје нам многе начине, на које су кроз историју монаси испољавали бригу о неокрњености православне вере. Иако је исповедање православне вере дужност свих монаха, богословље је само за оне који су на њега призвани због свог посебног дара, јер ми монаси нећемо бити осуђени зато што нисмо богословили, већ зато што се нисмо кајали, као што и сам старац говори у свом раду о улози православног монаштва.”¹⁷

14 Види: Дап. 2, 44–47.

15 Свети Јован Лествичник, „Поука пастиру”, у *Лествица* (Света Гора Атонска: Манастир Хиландар, 2008), 214.

16 PG 11, 916.

17 *Ὁ ρόλος τοῦ Ὀρθοδόξου Μοναχισμοῦ στὴν μακροίωνα ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας*, период. „Ὁ Ὅσιος Γρηγόριος”, τεῦχ. 26/2001, 38–39; 33.

Када је монашки живот устројен на овим чврстим основама, пре или касније јављају се и његови плодови, а да монах то не прижељкује. Тако се, с једне стране, монах одржава смиреним, а са друге се тело Цркве изграђује благодаћу Христовом. Манастири, који су устројени онако како би желео отац Георгије Капсанис, постају за људе домови духовне утехе, јер се у њима из срцаца монаха који се труде у покајању излива благодат Христова. Подвизавајући се у богоподобним врлинама, истински монаси стичу, како пише старац, „милостиво срце” које воли сву твар.¹⁸ Освећени монах стиче велику благодат обожења, постаје светлост и водич за „браћу у свету, да сви прогледају, да се покају, поверују, утеше се и зарадују у Господу, и да прославе Милостивог Бога, *Који је дао такву власт људима*”¹⁹²⁰

У данима у којима живимо, пуним несигурности и зла, помолимо се да Бог укаже на православно монаштво као на наду и ослонац света, јер „се монашtvом одржава у Цркви есхатолошка свест апостолске Цркве, живо очекивање Господа Који долази (’маран ата’ – Господ долази). Да се и међу нама спозна Његово тајанствено присуство, јер је Царство Божије у нама”²¹, као што примећује старац Георгије.

Нека би Бог, молитвама Преподобног Прохора, који је осветио ово место својим подвижничким трудовима и сузама, удостојио све нас, монахе и монахиње наше Свете православне Цркве, да ходимо освећеним путем монашког живота, на славу Божију и на наше спасење.

18 *Εὐαγγελικός Μοναχισμός*, στό „Ὁρθόδοξος Μοναχισμός καί Ἅγιον Ὅρος”, 1998, 10,

19 Мт. 9, 8.

20 *Εὐαγγελικός Μοναχισμός*, στό „Ὁρθόδοξος Μοναχισμός καί Ἅγιον Ὅρος”, 1998, 27.

21 *Ἰσῆο*, 24.